

Mida on meil õppida Leedu nüüdisoperist

Sel aastal on veel mitu ooperivõrgustiku kohtumist ees ja Eesti meeskonnas olevat ka mõned vabad kohad, nii et alati on võimalus meie tiiba võrgustikus tugevamaks teha.

Vilniuses peeti värskelt loodud Balti nüüdisoperi võrgustiku esimene kohtumine, millest võttis osa ligi 50 ooperitegijat meie regioonist ja kaugemalt Euroopast. Kohal olid produtsendid, lauljad, heliloojad, lavastajad ja ooperiuurijad ning kõige ees kogu sündmuse ellu kutsunud Leedu ooperiuuendaja Ana Ablamonova Operomanija-nimelisest muusikateatri kollektiivist. Ablamonova on Operomanija aju ja hing, loominguline juht ja tegevdirektor, kes hoolitseb kõige eest alates autoritega ideedega töötamisest kuni lennupiletite broneerimiseni. Ja seda broneerimist on palju, sest praegu aktiivsed 12 ooperilavastust tuuritavad katkematult mööda maailma. Kindlasti teavad paljud eestlased Veneetsia biennaalil ja ka Soomes etendunud performance'likku ooperit „Sun and Sea“ ehk „Päike ja meri“, kuid Operomanija kõige edukamaks tükiks võib pidada samade autorite teist ja varasemat hitti „Geros dienos!“ ehk „Head päeva!“ (ingl „Have a Good Day!“).* Eelmisel nädalal mängiti 2013. aastal esietendunud ooperi 79. ja 80. etendus ning publik saalis oli esimestest hetkedest mitte ainult lummatud, vaid aplodeeris 55 minutit kestnud tükile püsti seistes. Sel aastal on tükil ees veel 16 välisetendust, nii et üle kümne aasta repertuaaris olnud edu ei paista lakkavat. Kolme leedu naislooja - libretist Vaiva Grainyte, helilooja Lina Lapelyte ja lavastaja Rugile Barzdžiukaite - „Head päeva!“ on tõesti oma lihtsuses geniaalne. Laval istub rivis kümme lauljat, seljas kassiirivorm, ning piiksutatakse triipkoode, igaüks laulab soolo erineva iseloomu ja elukäiguga kassapidaja suu läbi.

Eks meil Eestis on ju ka tehtud selliseid ameti järgi valitud tegelastega lavastusi, ma isegi olen kirjutanud näidendeid nii ehitajatest kui ka lambitehase töötajatest, ning [Endla teatris](#) esietendus just Laura Jaanholdi „Lillemüüjatel hakkas külm“. Eestis kipuvad sellised tükid olema tihti dokumentaalsed, kuid „Head päeva!“ teksti autori Grainyte sõnul tema müüjatega intervjuusid ei teinud, vaid kirjutas iga tegelase aaria omaenda alter ego või mõne tuttava inimese pealt.

Lavastuse ainus muusik on klaverimängija, kes, nagu ka pileteid kontrollinud meesterahvad, kannab seljas meile kõigile tuttavaid

Sirp

13 14

Endla teater
Estonia teater
Teater

poe turvamehe rõivaid ning tema seljal on suur kiri „Turvamees“. Just sellised detailid näitavad lavastuse läbimõeldust, kuid rahvusvahelise edu on toonud ikkagi see, et kuigi kell 5.20 bussi peale kiirustava magamata ja vaese poemüüja elu on ilmingimata idaeuroopalik, on supermarket kui selline täiesti rahvusvaheline paik. Supermarketid on üpris samasugused nii Ameerika Ühendriikides, Austraalias kui ka Hiinas ning seetõttu ei ole ilmselt ka välismaisele publikule probleem, et „Head päeva!“ solistid laulavad leedu keeles. Vaadata lugu, mida tead nii hästi, keeles, mida pole kunagi kuulnud või millest aru ei saa, on väga huvitav.

Küsisin Ablamonovalt, mille järgi ta Operomanija kavva lavastusi valib, ja tüki gastrollikõlblikkus on kindlasti üks kriteeriume.

„Keegi ei telli rahvusvahelisele muusikateatri festivalile veel ühte lavastust Antigonest või Macbethist, sest neid on publik juba sada korda näinud ning uustõlgendusi võib ka kohapeal teha. Peale selle on klassikalised tükid liiga suure pagasiga ja seda lavakujundust on kohutavalt kalliskas vedada,“ seletas dirigendi ja muusikamäenedžeri haridusega Ablamonova. Nelja päeva jooksul õnnestus mul Vilniuses näha kolme muusikateatri lavastust, kõik loomulikult Operomanija omad. Kui „Head päeva!“ oli minu meelest festivali tipp, siis Ruta Vitkauskaite, Åsa Nordgreni ja Jens Hedmani „Confessions“ ehk „Pihtimused“ oli täiesti teisest puust. Niisuguse lavastuse kohta võiks läti ooperiuurijat Laura Mellenat tsiteerides öelda „postoooper“.

Umbes 20-liikmeline publik istus ringiratast hajutatud toolidel, peas maskid, millest läbi ei näe. Tunnise täielikus pimeduses veedetud etenduse täitsid Ruta Vitkauskaite ja Åsa Nordgreni mängud mitmesuguste heliobjektide ja pillidega. Ooperilauljast Nordgren ka laulis.

Mängiti üldtuntud teadmise peale, et kui inimesel pole nägemismeelt, muutuvad teised aistingud tugevamaks - ja tõesti, nina võttis kohe kinni nii apelsinikoore kui ka tiku tõmbamise lõhna. Esimene oli meeldiv, kuid tugev väävlihai etenduse lõpu poole, kui plastist mask oli jõudnud muutuda higiseks ja palavaks, tegi olemise klaustrofoobseks. Hiljem kuulsin mitmelt publikus olnud inimeselt ka seda, et neile ei meeldinud katsumine ja vee pritsimine, kuigi mulle oli lindilt tulnud võimsa ookeanilainetuse ja kerge jaheda auru pihustamise koosmõju värskendav.

Kolmandal õhtul mängiti rännaklavastust „The Filler“, mida võiks tõlkida „Pahtel“. Lavastaja Mantas Janciauskas ning heliloojate Jura Elena Šedyte ja Andrius Šiurys olid Iisraelis intervjuueerinud Vilniuse getost pääsenud juute ja miksitud need intervjuud helivooks, mis illustreeris giidide juhitud jalutuskäiku endise getopiirkonna sisehoovides, koridorides ja tänavatel. „The Filler“ oli ainus valimiku lavastus, kus ei lauldud, kuid muljetavaldav helitaust jättis sellest hoolimata mulje, et tegemist on muusikateatriga. Balti nüüdisooperi võrgustiku raames on sel aastal ees kohtumised veel augustis Läti alternatiivsel kammermuusika festivalil „Sansusi“, septembris Tartus ja novembris Riias. Võrgustikus Eestit esindav Marit Shethia rääkis, et tal ei olnud kerge leida osalejate sekka meie teatrimajade esindajaid. Eestist liitusid võrgustikuga heliloojad Ardo Ran Varres, Märt-Matis Lill ja Liisa Hirsch, ooperilavastajad Liis Kolle ja Barbara Lehtna ning libretistina mina, kes ma olen kirjutanud kümme aastat tagasi ühe libreto. Eesti meeskonnas olevat veel ka mõned vabad kohad ning sel aastal on mitu ooperivõrgustiku kohtumist ees, nii et alati on võimalus meie tiiba tugevamaks teha.

Ka sisu poolest paistis paratamatult, et kolmest Balti riigist on Eesti jäänud kõige nõrgemasse positsiooni. Ana Ablamonova ja Operomanija vastu ei ole meil midagi panna, Eestis selline üksiküritajast muusikateatri produktsiooni rahvusvaheliselt üliedukas powerhouse täielikult puudub. Aga ka Läti on meist nüüdisooperi vallas ees: Läti Rahvusooperi majas on väike saal, kus autorid saavad julgelt nüüdismuusikateatri vormidega katsetada, kasutades siiski suure ooperimaja hüvesid alates orkestrist ja koorist kuni kostüümilaoni.

Huvitaval kombel ei ole ma märganud, et Estonia juurdeehitise diskussioonis arutatakse väiksema, paindliku saali lisamist, et saaks teha eksperimentaalset ooperit kas või kassiidest, vaid ikka aetakse taga suurt ja võimast lava, mida täita klassikaga. Ehk näitab eestlaste ja lätlaste suhtumist tänapäeva ooperisse ka see, et mina muretsesin Vilniusse sõites kõige rohkem selle pärast, et mul jäid pärlid ja kotsakingad koju, aga kuidas siis ilma nendeta ooperis käia. Samal ajal on festival „Sansusi“, kus Baltimaade radikaalsemad ooperitähed käivad, telklaga üritus, kuhu võib minna kogu perega. Muide, „Sansusi“ arendab end aasta läbi toimivaks residentuurikeskuseks ja juba järgmisel talvel kutsutakse esimesed kunstnikud looma. Nii et kes soovib

Lõuna-Läti rahus nüüdisooperit kirjutada, siis tasub seda võimalust kaaluda.

Viimasel päeval oli vaba mikrofoniga vestlusring, kus läti ooperiuurija Mellena rõhutas, et Balti riigid on nii väikesed, et ainult koos suudame maailma suurtele vastu astuda.

Ablamonova lükkas selle väite ümber, kinnitades, et ka väike ja veider riik nagu Eesti või Leedu võib maailma ooperilavad vallutada: peab ainult uskuma oma eripärasse ja lugudesse.

Tema enesekindlus meenutas mulle ooperi „Head päeva!“ lauljate ilmeid enne etenduse esimesi takte - need olid just enesekindlad. Lauljad teadsid, et nii kui suu lahti teevad, vajub publik tõelisse lumma, sest juba ligi sada korda oli seda juhtunud. Eesti nüüdisooper ja muusikateater võiksid jõuda samale tasemele ja sama suure eduni. Küll oleks alles uhke tunne!

* Vt lühivideot <https://vimeo.com/205659461>

"Ei ole märgata olnud, et Estonia juurdeehituse diskussioonis arutatakse väiksema, paindliku saali lisamist, et saaks teha eksperimentaalset ooperit."

Balti nüüdisooperi võrgustiku (Baltic Contemporary Opera Network) kohtumine 17. - 20. IV Vilniuses.

Mida on meil õppida Leedu nüüdisooperist
Leedu Operomanija edukaim tükk „Head päeva!“ on oma lihtsuses geniaalne. Laval istub rivis kümme lauljat, seljas kassiirivorm, piiksutatakse triipkoode ning igaüks laulab soolo erineva iseloomu ja elukäiguga kassapidaja suu läbi. Modestas EndriuškaJärg pöördel. Algas lk 13.

ANDRA TEEDE